

La fractura social balear

La societat illenca comença a mostrar greus desequilibris sòcio-econòmics que evocuen la societat vuitcentista.

El salari mitjà a les Illes és de 17.000 euros bruts l'any. Però veient les dades ofertes per l'Agència Tributària –vegeu el requadre adjunt– referides a l'any 2005, aquesta mitjana estadística amaga un gran desequilibri. De fet, només el 22% dels contribuents estaven clarament per sobre de la mitjana, mentre que la immensa majoria no hi arribava. El 78% ingressava oficialment menys de 18.000 euros bruts l'any i el 52%, menys de 12.000. Tot i ser xifres del 2005, és obvi que la mitjana salarial és un miratge per a la majoria dels balears. Més de la meitat dels assalariats que feren la declaració de renda aquell any no arribaven a mil euros bruts el mes, comptant-hi les pagues extres. I quasi una quarta part sobrevivia amb sous que no superaven el 500 euros bruts cada mes. Això en una comunitat on el cost d'insularitat encareix tots els productes d'importació –gairebé tots– entre un 10% i un 15% sobre els preus que es paguen a la resta dels Països Catalans. Aquests dades relacionades amb les que ja hem vist en el reportatge sobre els Països Catalans –de manca de formació, de sou mitjà, de pobresa...– dibuixen un panorama social preocupant. A les Illes una gerna-ció viu amb massa pocs diners, mentre que els qui tenen més ingressos són una minoria (22%) que acumula tants diners que fan augmentar la mitjana als teòrics 17.000 euros anuals. Si la classe mitjana es considera que són els qui

n'ingressen entre 12.000 i 18.000, que representa el 26% del conjunt, tenim que entre aquesta classe mitjana i la classe alta sumen el 48%. Dit altrament, la majoria dels declarants de les Balears, el 52%, és de classe baixa. Cada vegada més pobres que ho són més, i menys rics que ho són més. La fractura social és evident. Com al segle XIX?

Semblances amb el segle XIX. La societat vuitcentista es caracteritzava a les Illes per una minoria benestant i una majoria que, si treballava, vivia –sobrevivia– com podia, de qualsevol manera, però que si perdia la feina passava ver-tadera fam i, com va ocórrer l'últim terç de la centúria, sense cap més sortida que l'emigració. Avui dia no passa igual. Perquè les Balears criden immigrants que hi arriben cercant feina. I perquè, naturalment, les condicions de vida no

són comparables. Però sí que hi ha un paral·lelisme preocupant: com abans, es va forjant una societat dual. Per una banda, els ciutadans que viuen dins el sistema, que participen de les eleccions, que s'associen, que tenen vida cultural, que tenen fills que segueixen els cursos escolars amb normalitat... I, per un altre costat, uns altres ciutadans, molts, que són invisibles per als benestants –i polítics en general–, que sobreviuen amb sous si no de misèria sí almenys de difícil supervivència, que tenen fills que abandonen les aules prematurament, que no fan part del teixit associatiu i participatiu que crea un país... Es repeteix a les Balears la societat dual pròpia del segle XIX i principi del XX?

“En part, si es mira des del punt de vista de la fractura social, es podria dir que sí”, reconeix el professor d'història contemporània de la Universitat de les

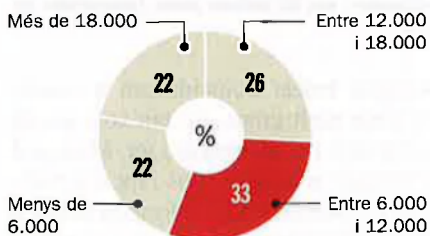

Illes Balears, Antoni Marimon. Salvant totes les distàncies, es va palesant un desequilibri enorme, a les Illes, que té un cert paral·lelisme amb allò que ocorria a la societat del XIX. “A vista d’ocell, el panorama actual balear, amb relació a la fractura social entre rics i pobres, recorda massa el del XIX i principi del XX”, sentència el sociòleg Antoni Tarabini. Tot dos empenen el mateix terme: *fractura*. Allò que pareix anar definint la societat illenca: la *fractura* per raó econòmica

És obvi que els qui pateixen més aquesta societat dual són els immigrants de països pobres que han arribat per trobar feina. En aquests moments, un de quatre desocupats és estranger, a les Illes. Fa un any –segons dades de la conselleria de Treball– només representaven el 12%. En tan poc temps s’han duplicat a les cues de les oficines

El salari a les Balears

Euros bruts anuals per treballador (any 2005).

Font: Agència Tributària a les illes Balears; dades recollides per la premsa local.

d’ocupació. El motiu és que la crisi afecta més intensament els treballadors sense qualificació. Que són, en una part important –però no totalment, i això cal tenir-ho present–, els immigrants.

Amedeo Spadaro, secretari de la Societat per a l’Estudi de les Desigual-

tats Socials, manifestava recentment al *Diario de Mallorca* que un 20% de les famílies illenques, les més pobres, sofriran fort ferm l’augment dels preus dels aliments bàsics, si bé “l’economia de les Illes, en termes estructurals, no canviarà gaire”. Aquesta és la ferotge realitat: que l’economia estructural no se’n ressentirà gaire, però en canvi un nombre important de persones, les més desvalgudes, la passaran magra. Amb la insensibilitat de la classe benestant.

Fins i tot els anomenats *mileuristes*, que en vista de les dades del requadre adjunt són una mena de *privilegiats*, patiran, o ja pateixen, perquè, com diu Spadaro, “dediquen de mitjana 300 euros al lloguer, 200 més a despeses fixes i la resta, la meitat, els queda per a comprar el menjar i per al seu temps lliure. Si de sobte se’ls encareix el menjar d’un 20% o un 30%, l’efecte serà important”. És una de les poques veus que han alertat del perill potencial sobre el qual viu la societat balear. Però sembla que això no ho vulgui veure ningú, llevat d’algun sindicat, com UGT, el secretari general del qual, Lorenzo Bravo, deia a principi de maig que “som davant d’un panorama molt preocupant, i la part pitjor encara ha d’arribar”.

Desinterès. Per ventura la raó que explica el desinterès general és que la majoria dels damnificats per aquesta situació és gent *invisible* per als benestants. Son immigrants que possiblement molta gent pensa que se’n poden tornar: cosa impossible, en la majoria dels casos, perquè la crisi internacional ha ofegat encara més les economies dels seus països d’origen i, en tot cas, a les Illes –com a tots els Països Catalans– tenen assegurada la sanitat gratuïta i l’educació per als seus fills, que no és pas poc. Són, també, vells que cobren pensions mínimes –a les Balears són les més baixes de tot l’estat espanyol– i que fan poca vida social, sobrevivint com poden i vegetant en espera d’acabar els seus dies. I són, també, autòctons o immigrants espanyols desocupats o que cobren molt poc i que sobreviuen estrenyent la bossa, endeutats fins al coll –les famílies illenques són les més endeutades de l’estat espanyol– i vivint al marge de

Si al segle XIX la crisi va fer que molts illencs emigrassin, ara hi arriben molts immigrants en cerca de feina; una bona part en troben a l'hostaleria.

les estructures que vertebraven una societat i un país. Tarabini confirma que “la realitat actual és definida per grups socials invisibles: desocupats de llarga durada sense estudis o amb poca formació; vells que tenen pensions mensuals de 500 euros o 600, o poc més; joves *mileuristes*, anant molt bé... És gent exclosa de la normalitat social. No interessen socialment ni políticament. I el grup social privilegiat encara no és capaç d'entendre el risc que implica aquesta situació”.

Riscs potencials molt greus. Ambdós especialistes en l'estudi de la

societat balear coincideixen a veure-hi riscos molt greus, no tan sols per al futur sinó per al present i tot. Marimon s'atreveix a dir que “fins i tot a la societat de final del XIX i principi del XX hi hagué avenços legals per a estructurar millor la societat, i en canvi ara no es veu una preocupació del món polític per una fractura social certa, real, que pot palesar qualsevol qui ho vulgui. Ja no es tracta, sols, de la gent que pot perdre la feina, sinó que n'hi ha molta d'ocupada que cobra sous insuficients que la deixen fora del sistema. És com una mena d'americanització socio-econòmica: tenim a les Balears milers de

ciutadans que, tot i tenir feina, són al llindar de la pobresa. I això no ho vèiem des de feia moltes dècades”. L'historiador aventura que “a tota societat que es troba tan fracturada com la balear, és fàcil que s'hi desenvolupin actituds antisistema. En el nostre cas és clar cap a on es canalitza el malestar: contra la immigrants. És kafkià: hem importat molta mà d'obra, que en bona part viu al llindar de la pobresa, per augmentar la nostra riquesa, però alhora els autòctons i residents espanyols que malviuen veuen els immigrants com un perill. I no s'hi veu cap solució, ni tan sols interès a resoldre-ho. A final del XIX i principi del XX l'emigració actuà com a tub d'escapament en vista d'un possible esclat social, però i ara?”.

El sociòleg coincideix a detectar el perill més greu. Per a Tarabini –que actualment estudia la fractura social balear–, “la classe mitjana, que en part perd capacitat adquisitiva, i la baixa, que ho comença a passar molt malament, veuen en la immigració una competència, per dir-ho així, deslleial, i això és molt perillós perquè durà al racisme, la xenofòbia... i a problemes derivats de tot mena”.

Per un altre costat, Marimon recorda que “el fet de tenir un abandonament escolar enorme ens hipoteca el futur com a societat perquè augmenta el risc de desestructuració econòmica, social i cultural que cavalca desbocada i que no pareix importar a ningú. Al segle XIX hi havia fractura social per raó econòmica, però almenys hi havia homogeneïtzació lingüística i cultural. Ara, en canvi, per la fortíssima immigració, no. I en un context de fractura socio-econòmica, augmenta la fractura cultural i lingüística, és a dir, la integració esdevé difícil o impossible. Mai no hi havia hagut tanta desestructuració cultural com ara”.

La societat balear és estadísticament rica. Res a veure amb la del segle XIX. Però sembla, en vista de les dades i opinions, que quant a la fractura social per motius econòmics s'hi assembla massa. I, cosa pitjor, que des del punt de vista de la fractura cultural fins i tot està pitjor que abans.

Miquel Payeras